

BİBLİYOGRAFYA :

et-Ta'rîfât, "araz" md.; Tehânevî, *Keşşâf*, "araz", "cevher" md.leri; Rıza Tefvîk, *Kâmûs-ı Felsefe*, "accident" md.; Aristoteles [Aristo], *Metafizik* (trc. Ahmet Arslan), İzmir 1985, 1025^a 10; 1026^a 30-1028^a 5; Eş'arî, *el-Lûma*, s. 55; a.mlf., *Maķâlât* (Ritter), s. 303-313, 319, 327, 334, 344-348, 358-362, 367-372, 373-374, 376-378, 405, 548-549, 566-570; Mâtürîdî, *el-âķide*, Nuruosmaniye Ktp., nr. 2188, vr. 1^a; a.mlf., *Kitâbü't-Teuhîd*, s. 12-17; Ebü Abdullâh el-Hârîzmî, *Mefâtîhu'l-ûlûm*, Kahire 1342, s. 86; Kindî, *Resâ'il*, I, 61-63, 67; Fârâbî, *Kitâbü El-fâzî'l-mûsta'mele fi'l-mantîk*, Beyrut 1986, s. 76-77, 79, 86; Bâkullânî, *et-Temhîd* (nşr. R. J. McCarthy), Beyrut 1957, s. 11, 18, 22, 40-41; İbn Fûrek, *Mücerredü Maķâlâti's-Şeyh Ebi'l-Ħasan el-Eş'arî* (nşr. Daniel Gimaret), Beyrut 1986, s. 257, 265; Kâdî Abdülcebbar, *Şerhu'l-ûşûli'l-Ħamse*, s. 91-93; a.mlf., *el-MuĦit bi't-teklîf*, s. 40-42, 54-57; İbn Sinâ, *eş-Şî-ġâ*, s. 57-58, 93-152, 220-229; a.mlf., *en-Necat*, Kahire 1357/1938, s. 7, 57, 200-201; Baġ-dâdî, *Uşûlü'd-dîn*, s. 36-37, 40-56, 67; a.mlf., *el-Fark* (Abdülhamîd), s. 115-116; İbn Hazm, *el-Faşi* (Umeyre), V, 161, 175-178, 183, 193-195, 201, 237-239; Ebü Ca'fer et-Tûsî, *er-Resâ'ilü'l-aşr*, Kum, ts. (Müessesetü'n-Neşri'l-İslâmî), s. 68-79; Cüveynî, *eş-Şâmil fi uşûli'd-dîn* (nşr. Ali Sâmi en-Neşşâr), İskenderiye 1969, s. 166-213; Ebü'l-Yûser el-Pezdevî, *Uşûlü'd-dîn*, Kahire 1383/1963, s. 11-15; Gazzâlî, *Mi'yarü'l-ilm* (nşr. Süleyman Dünyâ), Kahire 1961, s. 94, 98; a.mlf., *el-İktisâd fi'l-i-tikâd*, Beyrut 1403/1983, s. 19-21; Ebü'l-Muîn en-Nesefî, *Tebşiratü'l-edille*, Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 2907, vr. 17^a-24^b; Kâdî Ebü Ya'la, *el-Mu'temed fi uşûli'd-dîn* (nşr. Vedî Zeydân Haddâd), Beyrut 1974, s. 36-37; Şehristânî, *Nihâyetü'l-iġ-dâm*, s. 11, 143-149, 151; Sâbûnî, *el-Bidâye*, s. 19, 20, 41, 63; İbn Rüşd, *Tehâfütü't-Tehâfüt* (nşr. Maurice Bouyges - S. J.), Beyrut 1930, s. 139, 140, 365; a.mlf., *el-Keşf an menâhici'l-edille*, Kahire 1388/1968, s. 48-51, 52-53; a.mlf., *Telhîsu Kitâbi'l-Meķülât*, Kahire 1980, s. 79-80; İbn Teymiyye, *Mecmû'u fetâvâ*, VI, 36, 41, 90-91, 102-103, 343; VIII, 150; XII, 318; a.mlf., *Mecmû'atü'r-resâ'il*, III, 365-366; IV, 209-211; Beyzâvî, *Tevâli'u'l-envâr*, İstanbul 1305, s. 157-162; Cürcânî, *Şerhu'l-Mevâķîf*, I, 426, 428-447; Süyürî, *İrşâdül-ġâlîbîn ilâ nehci'l-müstersidîn* (nşr. Mehdî er-Recâî), Kum 1405, s. 27-34, 59, 69-70, 91, 131-142; İzâĦu'l-meknûn, II, 269; İzmirli, *Yeni İlm-i Kelâm*, I, 237, 275; II, 15; a.mlf., "Ebü Bekr Bâkullânî", *DİFM*, III/5 (1931), s. 137-172; a.mlf., "Araz", *İTA*, I, 471-472; Ali Sâmi en-Neşşâr, *Neş'etü'l-fikri'l-felsefi fi'l-İslâm*, İskenderiye 1962, I, 599; İbrâhim Medkûr, *el-Mu'cemü'l-felsefi*, s. 118; Abdurrahman Bedevî, *Mezâhibü'l-İslâmiyyîn*, Beyrut 1979, I, 304-305, 386; Cemil Salîbâ, *el-Mu'cemü'l-felsefi*, II, 68, 71; Ca'fer Âl-i Yâsîn, *el-Mantıķu's-sinevi*, Beyrut 1983, s. 27, 35-36, 43-44; A. S. Tritton, *İslâm Kelâmı* (trc. Mehmet Daġ), Ankara 1983, s. 73, 89, 94-95, 132; Mahmut Kaya, *İslâm Kaynakları İşığında Aristoteles ve Felsefesi*, İstanbul 1983, s. 208-212; M. Şemsetdin, "Mütekelimîn ve Atom Nazariyesi", *DİFM*, I (1925), s. 68, 72, 95, 97-98, 100; M. Şerefeddin Yalıtıkaya, "Araz", *İA*, I, 557-558; F. Rahman, "Arâd", *EI²* (Fr.), I, 623; a.mlf., "Araz", *Elr*, II, 271-273.

YUSUF ŞEVKİ YAVUZ

ARAZBAR

Türk mûsikisinde
birleşik bir makam.

Terkip edeni bilinmemekle beraber en eski örneğinin Kırım hanlarından II. Gazi Giray Han'ın (ö. 1607) bir eserinde görülmesine bakılırsa dört buçuk asırdan beri kullanıldığı tahmin edilebilir.

Öteden beri nazariyat kitaplarıyla sözlük ve ansiklopedilerde bu makam dizisinin çârgâh perdesi üzerinde rast (veya acemli rast) beşlisine uşşak dörtlüsünün ilâvesiyle meydana geldiği ifade edilmiştir. Ancak bütün bu tariflerden sonra makama örnek gösterilen eserlerde karcıgarlı bir karar seyri görülmektedir. Bu seyir de bir geçki değil bütün eserlerde müşterek bir aslı unsur olduğundan karcıgarlı bir tarif yapılması zaruridir. Şu halde arazbar makamı çârgâh perdesi üzerindeki rast beşlisine karcıgarlı bir karar seyirinin eklenmesinden meydana gelmiştir. Nota yazımında donanımına karcıgar makamının ârizaları yazılır. Makamın güçlölüğü gerdâniye ve çârgâh perdeleri, durağı düğâh perdesidir. Bütün birleşik makamlar gibi seyri incidir.

Makama örnek olarak Sermüezzın Sâdullah Efendi'nin çenber usûlündeki "Her ne dem hûbân ile bezme o verd-i ter gelir" mısra ile başlayan bestesi ile Tanbûrî Emin Aġa'nın saz semâisi gösterilebilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ezgi, *Türk Müsiki*, I, 140-142; IV, 238-239; Arel, *Türk Müsiki*, s. 98; Karadeniz, *Türk Müsiki*, s. 102-103, 371-372; Rauf Yektâ, "La Musique Turque", *EMDC*, V, 3004-3005.

CİNÜÇEN TANRIKORUR

Arazbar
makamı
dizisi
ve seyir
örneđi

Arazbar-büselik
makamı
dizisi
ve seyir
örneđi

ARAZBAR-BÜSELİK

Türk mûsikisinde
birleşik bir makam.

III. Selim tarafından terkip edilmiştir. Dizisi, arazbar makamı seyrine büselik dörtlü veya beşlisinin eklenmesinden meydana gelir. Nota yazımında donanımına, karar kalıbı olan büseliğın gereği olarak hiçbir ârıza konmamalıdır. Makamın güçlölüğü gerdâniye, dik hisar ve çârgâh perdeleri, durağı düğâh perdesidir. Çoğunlukla dik hisarda seğâh makamı, çârgâhta nikriz makamı çeşnisiyle karar verilir. Seyri incidir.

Arazbar - büselik makamına örnek olarak Zeki Mehmed Aġa'nın ağır düyek usûlündeki peşrevi, Suyolcuzâde Sâlih Efendi'nin ağır çenber usûlündeki "Zahmdâr-ı hayretim, dağımla yârem bakalım" mısra ile başlayan bestesi ile Hacı Sâdullah Aġa'nın "Al gönlümü âyine-i ma'nâdir bu" mısra ile başlayan yü-rük semâisi gösterilebilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ezgi, *Türk Müsiki*, I, 223-224; IV, 260; Arel, *Türk Müsiki*, s. 115-116; Karadeniz, *Türk Müsiki*, s. 152, 622.

CİNÜÇEN TANRIKORUR

ARAZİ

(الاراضى)

Nevelerine göre kendisine
çeşitli hükümler bağlanan yer, toprak.

Arazi kelimesi "yer" anlamına gelen Arapça arızın çoğuludur. Genel kaideye uygun olan çoğul şekilleri arazûn ve urüz ise de asıl kullanılan, gayri kıyâsî çoğul